

Motion till riksdagen 2010/11:K380

av Annelie Enochson (KD)

Religionsfrihet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att religionsfrihetsfrågorna ska vara en aktiv del i utrikespolitiken och i utvecklingssamarbetet.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att UD och Sida ska inhämta och fördjupa kunskapen om religionsfrihetens roll i demokratisering och utveckling i enlighet med den nya EU-handlingsplanen för främjandet av religions- och övertygelsefrihet.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta fram strategier och handlingsplaner för att religionsfrihetsfrågor ska integreras i den multilaterala och bilaterala utrikespolitiken och i utvecklingssamarbetet i linje med den nya EU-handlingsplanen för främjandet av religions- och övertygelsefrihet.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i UD och Sida utformningen och genomförandet av strategier och handlingsplaner för religionsfrihet bör ta vara på det civila samhället, i synnerhet trosbaserade rörelser, som informationskällor och kanaler för stöd till religionsfrihet och främjande av interreligiös dialog i samarbetsländer.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör hålla en regelbunden dialog med trosbaserade rörelser.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att UD och svenska ambassader ska bedöma religionsfrihetssituationen i länderna som Sverige har bilaterala relationer med och försvara religionsfriheten i offentlig diplomati.¹

Fel! Okänt namn på

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige på EU-nivå bör se till att religionsfrihetsfrågor och diskriminering på grund av religion och tro integreras i EU:s utvecklingssamarbete, både i relation till hur bistånd fördelas och i uppföljning av hur det har använts.¹
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige på FN-nivå aktivt bör motverka försök att relativisera mänskliga rättigheter och bygga allianser för att stoppa ansatserna att inkorporera förtal av religion i systemet med mänskliga rättigheter.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör arbeta för att införa en kommissionär för mänskliga rättigheter inom EU-kommissionen och för att Europaparlamentets underkommitté för mänskliga rättigheter blir en huvudkommitté.¹

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkandena 1–4 och 6–9 hänvisade till UU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

Svenska missionsrådet med sin sammanslutning av 36 kyrkor och kristna bistånds- och missionsorganisationer tog fram rapporten ”Tro, frihet och förändring” sommaren 2009 där vikten av religionsfrihet och yttrandefrihet för utvecklingsarbete och demokratiarbete i världen lyfts fram.

Religionsfrihet är en av rättigheterna i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna (paragraferna 18–20) samt i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och friheterna (paragraferna 9–10) som blev svensk lag 1995. Ändå har religionsfriheten haft en mycket låg profil i Sveriges utrikespolitiska policy och praxis. Genom synen att religionen främst är något privat har förståelsen av religionsfrihetens innebörd förts till det privata området. I ett internationellt perspektiv ser man dock att religion och tro kraftigt påverkar både människors relationer och hur stater relaterar till varandra och sina medborgare.

Religionsfrihet är en grundläggande frihet. Det är något som gäller alla och som alla tjänar på eftersom det skapar förutsättningar för fred, demokratisering, utveckling och de andra mänskliga rättigheterna. Brotten mot religionsfriheten är dock enorma i en internationell kontext, och i många länder ser man en ökande trend. Över hälften av världens befolkning lever i länder där staten kraftigt begränsar eller förbjuder medborgarnas frihet att tro, lära sig om tro och utöva tro. Dessa begränsningar har negativ påverkan på människor från alla trosuppfattningar och övertygelser (inklusive ateister, agnostiker och pacifister).

Religionsfrihet är en viktig mänsklig rättighet i sig – rätten till en identitet, att bilda sig en egen uppfattning om livs- och trosfrågor och att själv eller tillsammans med andra utöva sin tro eller livsåskådning. Men religionsfrihet är också ett bra exempel på de mänskliga rättigheternas odelbarhet. Bristande religionsfrihet hotar nämligen människors rätt till liv och privatliv, associationsfrihet och yttrandefrihet och till sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter.

Diskriminering på grund av religion eller tro förekommer i många länder och får allvarliga konsekvenser för miljontals människors möjligheter att tillgodose sina sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. Rätten till sjukvård, utbildning, bostad eller arbete äventyras. Ibland nekas minoriteter officiellt eller i praktiken tillgång till vård och utbildning. Situationen för Bahaisamfundet i Iran exemplifierar detta väl – över 10 000 anhängare har avskedats från tjänster inom den offentliga sektorn. Ibland är det sämre tillgång till offentlig sjukvård och utbildning i geografiska områden som domineras av minoriteter. Enligt regeringen är icke-diskriminering en av hörnstenarna i det svenska biståndet. Arbetet för religionsfrihet, liksom annat arbete mot diskriminering, är ett direkt bidrag till fattigdomsbekämpning och bör vara en naturlig del av Sveriges arbete med icke-diskriminering.

Bristande religionsfrihet bromsar utveckling och fattigdomsbekämpning på ytterligare ett sätt. Det hämmar människors möjligheter att bli förändringsaktörer. Mötesplatser för religionsutövare är kanske den vanligaste formen av

Fel! Okänt namn på

samlingsplats i världen och skapar möjligheter för människor på gräsrotsnivå att organisera sig för att lösa gemensamma problem. Trosbaserade rörelser och organisationer är ett stort och viktigt inslag i det civila samhället på de flesta håll och bidrar till både demokratisering och fattigdomsbekämpning.

Auktoritära stater inser detta, och religionsförtryck används som ett sätt att kuva eller förhindra utvecklingen av ett livskraftigt civilt samhälle. Trosbaserade rörelser är ofta de sista att ge vika under auktoritära regimer. Buddistmunkarnas uppror i Burma 2007 är ett av många exempel på trosbaserade gruppers roll i demokratiseringsrörelser. Trosbaserade rörelser har spelat eller spelar en viktig roll i demokratiseringsprocesserna i många länder som Zimbabwe, Sydafrika, Polen och Vitryssland. Att främja religionsfrihet är ett sätt att bidra till att släppa fram religionens positiva krafter för både demokratisering och fattigdomsbekämpning samtidigt som man motverkar extremism och konflikter.

Det finns nämligen ett starkt och statistiskt säkerställt samband mellan begränsad religionsfrihet och antalet väpnade konflikter. När stater aktivt arbetar för religionsfrihet minskar risken för konflikt i samhället. Men alltför ofta är statligt förtryck och statlig diskriminering eller statens passivitet inför diskriminering en bidragande orsak till våld och konflikt. Bristande religionsfrihet ökar polariseringen och misstron mellan religiösa grupper. När stater diskriminerar på grund av religion och tro får extrema röster större utrymme samtidigt som det blir svårare för moderata religiösa krafter att delta i det offentliga samtalet. Dessutom ger statlig diskriminering legitimitet till våld utövat av andra grupper inom samhället. Under 2000-talet har nationalistiska strömningar inom kristendom, hinduism, buddism och islam växt med omfattande och ibland våldsamma konsekvenser. Att arbeta för religionsfrihet innebär att skydda individer från detta, eftersom religionsfrihet är ett skydd för individen och inte för religionen i sig.

Religionsfrihet är rätten till en identitet, till att själv välja sin övertygelse och att kunna ändra sin uppfattning utan rädsla för diskriminering från staten eller omgivningen. I vissa länder riskerar minoriteter och människor som ändrar sin religiösa övertygelse att förlora eller nekas sin identitet. Flera länder kräver att alla anger en av staten godkänd religion på identitetsdokument som födelseattest, identitetshandlingar och pass – dokument som krävs för att få tillgång till sjukvård och utbildning. Förbud mot interreligiösa äktenskap är ett annat exempel. Straff mot dem som lämnar den av staten sanktionerade religionen, i form av förlorad vårdnad av barn, arvsrätt eller egendom, eller till och med dödsstraff, förekommer också i flera länder. Vissa stater har visat bilder på människor som byter tro i statliga medier med förödande konsekvenser för dem och deras familjer. Precis som med andra rättighetsfrågor är kvinnor, barn, migrantarbetare och invandrare särskilt sårbara.

Enligt internationella konventioner har människor rätt att utöva tro ensam eller tillsammans med andra, offentligt eller enskilt. Europadomstolen har lyft fram associations- och föreningsfrihetens avgörande betydelse för människors möjlighet att utöva sin religion eller tro i praktiken. Enligt de internationella deklARATIONERNA och konventionerna inbegriper religionsfriheten rätten att bygga gudstjänstlokaler, etablera religiösa organisationer, välgörenhetsorga-

Fel! Okänt namn på

organisationer eller humanitära organisationer, ta emot frivilliga finansiella eller andra bidrag och att utbilda, utnämna eller rösta på religiösa ledare.

I många länder är lagar som begränsar rätten att utöva religion en källa till bristande associationsfrihet och föreningsfrihet. Administrativa hinder för religionsfrihet är effektiva och väcker sällan internationell uppmärksamhet. De senaste fem till tio åren har begränsningar av möjligheten att registrera trossamfund och förbud mot religiösa sammankomster för icke-registrerade grupper eller i icke-registrerade lokaler blivit allt vanligare, till exempel i Centralasien. Utan en juridisk person får grupper ofta inte samla in gåvor, hyra lokaler, anställa ledare och så vidare. Bygglov och lov att renovera gudstjänstlokaler används också som administrativa hinder.

Religionsfrihet och yttrandefrihet är tätt sammankopplade. På FN-nivå hotas båda rättigheterna av försök att inkorporera bekämpning av smädelse av religion i systemet för de mänskliga rättigheterna. Något som skulle förflytta skyddet från individen till religionen i sig.

Religionsfriheten kan dock inte reduceras till föreningsfrihet och yttrandefrihet. Religionsfrihet inbegriper också exempelvis rätten att vapenvägra, att fira helgdagar och ceremonier (såsom dop och begravning) och kulturella rättigheter till historiska byggnader och monument. Det sker allvarliga kränkningar av dessa aspekter av religionsfriheten, till exempel talibanernas förstörelse av Buddhasstatyerna i Bamyán år 2001, fängslandet av vapenvägrare som tillhör Jehovas vittnen i bland annat Armenien och hinder för religiösa minoriteter att begrava sina döda i flera länder i Centralasien.

Religion och religionsfrihet får allt större betydelse på den internationella politiska arenan, men frågorna har länge varit bortglömda och bortprioriterade i svensk utrikespolitik. Sverige bör prioritera religionsfrihet för att den är viktig i sig men också för att den är en av förutsättningarna för att nå resultat i Sveriges övriga utrikespolitiska prioriteringar. Jämfört med andra länder eller biståndsgivare har Sverige dessutom ett antal komparativa fördelar som öppnar för att Sverige ska kunna driva en politisk dialog om religionsfrihet och integrera religionsfrihetsfrågor i utvecklingsarbetet. Sverige har till exempel erfarenhet av att integrera andra icke-diskrimineringsfrågor i utrikespolitiken. Här finns också i Sverige breda och stora ekumeniska organisationer som kan ge konstruktiva bidrag.

De senaste två åren har vissa steg i rätt riktning tagits. Regeringen har lyft fram frågan på ett tydligt sätt. I regeringsförklaringen 2010 sade statsministern: ”I arbetet för mänskliga rättigheter och demokrati behöver inte minst arbetet med att agera för yttrandefrihet och religionsfrihet stärkas ytterligare.”

I maj 2010 sade biståndsdirektören att religionsfrihet kommer att lyftas upp inom ramen för Sidas arbete. Även på EU-nivå har framsteg gjorts i form av rådsslutsatser och framtagandet av en handlingsplan för främjandet av religions- och övertygelsefrihet i yttre förbindelser. Det är angeläget att regeringens tydliga prioritering av frågan resulterar i konkret handling på departement och myndighetsnivå.

Religions- och religionsfrihetsfrågor finns inte med i verksamhetsplanen för Sidas avdelning för demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet, och Sida saknar en handlingsplan för att konkretisera hur arbetet med religions-

Fel! Okänt namn på

och religionsfrihetsfrågor ska integreras i utvecklingssamarbetet. UD har fortfarande inte finansierat några av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas, OSSE:s, projekt för att främja religionsfrihet.

UD ser religionsfrihet som en integrerad del av det breda arbetet för mänskliga rättigheter – något som gäller alla de mänskliga rättigheterna eftersom de är odelbara. Dock behövs specifika angreppssätt, verktyg och handlingsplaner för att nå resultat i relation till specifika rättigheter. Därför har UD och Sida till exempel tagit fram strategier och handlingsplaner för att arbeta med flera andra diskrimineringsfrågor. Det är av vikt att man även gör detta för religionsfrihetens område.

Det är av stor vikt att EU:s handlingsplan implementeras och följs upp både på EU-nivå och i medlemsstater. Konkreta verktyg behöver tas fram för att underlätta arbetet. EU:s handlingsplan lyfter fram behovet av kunskapsför djupning både inom ramen för European External Action Service och i medlemsstater. Det är angeläget att planera för en fördjupning av kunskap hos svenska myndigheter och departement.

Sverige bör fördjupa relationen med EU:s byrå för grundläggande rättigheter och stödja dess arbete mot diskriminering på grund av religion eller tro. Sverige bör arbeta för att införa en kommissionär för mänskliga rättigheter inom EU-kommissionen och för att EU-parlamentets underkommitté för mänskliga rättigheter blir en huvudkommitté.

På FN-nivå bör Sverige lyfta fram religionsfrihet som en grundläggande frihet för individer, fortsätta att aktivt motverka försök att relativisera mänskliga rättigheter och bygga allianser för att stoppa ansatserna att inkorporera förtal av religion i systemet med mänskliga rättigheter. Sverige bör fördjupa dialogen med FN:s specialrapportör om religions- och trosfrihet om hur Sverige kan bidra till att främja religionsfriheten internationellt.

Stockholm den 27 oktober 2010

Annelie Enochson (KD)